

Give me history or give me death!

Politik och historiebruk i USA

Ulf Zander

Abstract

This article deals with uses of history and the combination of politics and the past from an American point of view. On one hand, the time span is long, with references dating back to Roman history, the war of independence and more recent events as the Vietnam War. On the other hand, it is interpretations of history here and now that are analyzed. Another point of departure is different historical aspects of Donald Trump as well as former American presidents who believed in historical lessons. The discussion also shows several different ways to use history, mainly exemplified by problematic issues dealing with discrimination and racism towards ethnic minorities. Of special interest are uses of history in connection to the slavery and the American Civil War.

När nutiden är otydlig eller kaotisk och framtiden inte ser särdeles ljus ut, vänder sig många till historien med förhoppningen att finna vägledning inför vad som komma skall. Problemet är att historien långt ifrån alltid låter sig läggas tillräta samtidigt som vårt intresse för det förflutna är föränderligt. Den historia som uppmärksammas stort av en generation kan vara förpassad till marginalen av nästa eller så värderas samma historia på högst olika sätt i en och samma generation beroende på till exempel etnicitet, genus eller klass- och gruppstillhörighet. I så måtto är historia, åtminstone den som är aktuell i "nuet", nära förbunden med identiteter, ideologi, politik och kultur, vilket bidrar till att den sällan eller aldrig kan reduceras till oomstridda faktakunskaper baserade på källor från när det begav sig. Samtidigt som det med ett vetenskapligt förhållningssätt är avgörande att försöka förstå dåtiden på dess egna villkor, finns det behov både inom och utanför vetenskapssamhället av att läsa historien med nutidens problem och utmaningar för ögonen. De historiska föreställningar

Ulf Zander är professor vid Historiska institutionen, Lunds universitet.

E-post: ulf.zander@hist.lu.se

som är politiskt och ideologiskt gångbara blir därmed viktiga redskap för att vinna stöd som inte bara är gångbara här och nu, utan som har bärkraft in i framtiden. På så vis hör det till sällsyntheterna att ”det kollektiva minnet” är lika stabilt och oföränderligt som singularformen ger intryck av. Den som önskar dra nytta av historia som ett politiskt redskap gör klokt i att komma ihåg att ”minnet [är] skört men samtidigt kraftfullt och starkt” (Karlsson 2010: 73).

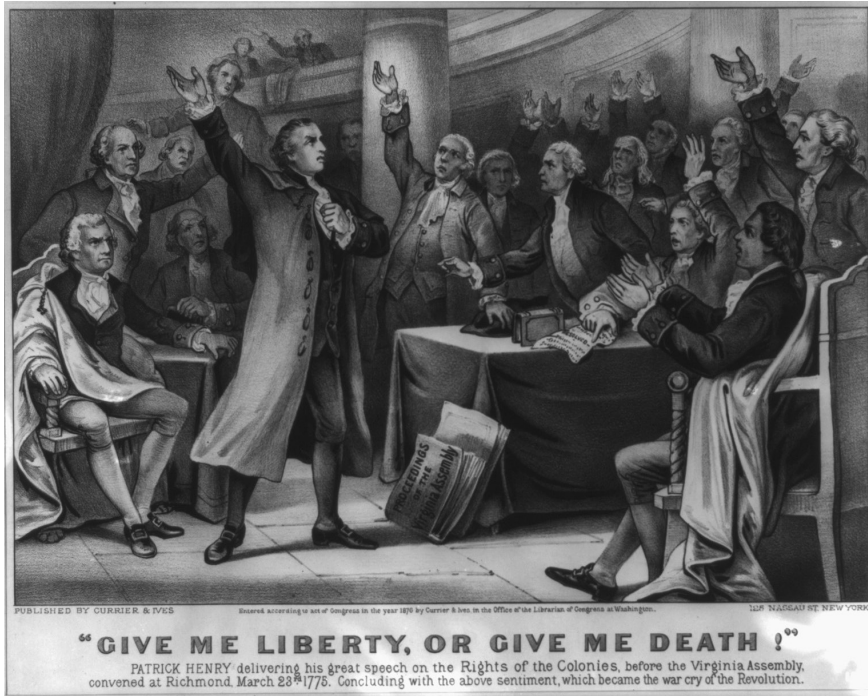

Bild 1. Teckning som föreställer Patrick Henry när han talar inför Virginias ledamöter som samlades i Richmond den 23:e mars 1775. Källa: Wikimedia Commons.

Betraktat på detta vis kan historien både fungera sammanhållande och splitt-
rade, bidra med vägledning för att undvika att upprepa gamla misstag och ett
skarp slipat vapen för den som vill finna prejudikat för att ”vi” förtjänar en pri-
viligerad position framför ”de andra”. I det senare fallet finns det goda skäl
att, som i titeln på denna artikel, alludera på Patrick Henrys berömda tal från
mars 1775. I syfte att få Virginia med sig i det då nyligen påbörjade frihetskriget
utropade han ”Give me liberty or give me death!” Yttrandet blev inte bara en
viktig del av historien om kampen för amerikansk självständighet och en ideal
självförståelse, utan också en påminnelse om de som inte åtnjöt någon frihet,
vilket var en återkommande tematik i abolitionisternas texter under 1700- och
1800-talen (jfr Schenck 2018: 129–144). Långt senare använde Malcolm X, som
insåg betydelsen av att afroamerikanerna intresserade sig för sin historia, med
viss modifikation uttrycket för att inskräpa vikten av att de svarta fick rösträtt.

I ett tal 1964 gjorde han klart att frågan var livsviktig: "It'll be ballots, or it'll be bullets. It'll be liberty, or it'll be death" (Malcolm X 1964).

Förvisso har kampen om det förflutna på liv och död mestadels utkämpats i bildlig betydelse, men när det förflutna tas i bruk för att markera skillnader går det inte att utesluta att människor bokstavligen får sätta livet till. Som den kanadensiska historikern Margaret MacMillan påpekat är det därför klokt att inte betrakta historien som en hög av döda löv eller en samling dammiga artefakter, utan "as a pool, sometimes benign, often sulfurous, that lies under the present, silently shaping our institutions, our ways of thought, our likes and dislikes" (MacMillan 2009: xii).

För amerikansk del har historien onekligen fungerat enande under långa perioder, men villkoret har ofta varit att de etniska motsättningarna har tonats ned eller helt tagits bort från dagordningen. Redan i samtiden inspirerade formuleringen att "alla människor är skapade lika" och att de amerikanska medborgarna därför skulle kunna förlita sig på "vissa oförytterliga rättigheter; bland dessa märks liv, frihet och strävan efter lycka". I USA möttes den med "en oerhörd entusiasm" och bidrog verksamt till att minska motsättningarna bland de amerikaner som vände sig mot det engelska kolonialväldet (Mjöberg 2003: 156–158; Gardella 2014: 98–112). De uppskattande reaktionerna uteslöt inte kommentarer om inkonsekvenser bortom de fagra orden. En slav kunde få sin frihet genom att återropa konstitutionen, med det var snarare undantag från regeln. Visserligen fanns det bland de amerikaner som hade kämpat för nationellt oberoende från brittena många som insåg den uppenbara motsättningen mellan frihetssträvanden å ena sidan och slaveriet å andra sidan. Den sociala och ekonomiska kostnaden som de svartas frigörelse skulle medföra var emellertid för hög, menade de (Nash 1981: 34–35; Lepore 2018: 113–114). Samtidigt som Amerikafebern nådde sin topp i Frankrike 1788 noterade en skribent att självständighetsförklaringens stolta paroller svårligen gick att förena med närvaron av hundratusentals slavar (Honour 1975: 152). Alexis de Tocqueville, som sammanfattade sina reseintryck av Amerika i två volymer några årtionden därefter, drog en liknande slutsats. Han var imponerad över hur demokratiska principer tillämpades, vilket fick honom att dra slutsatsen att det "verkligen [är] folket som styr" (de Tocqueville 1997a: 241), men två "missgynnade raser", ursprungsbefolkningen och de svarta, var inte inkluderade: "Båda intar en lika låg ställning i det land där de bor, båda lider av tyranniets följder, och även om deras olyckor är olika, så kan de anklaga samma upphovsman för dem" (de Tocqueville 1997a: 441).

Anklagelserna gick emellertid oftast i den andra riktningen och tog sig handfasta och våldsamma uttryck. Med Texas som exempel har William Carrigan påvisat betydelsen av 1800-talets hjälteberättelser. De som ingick i Texas Rangers tecknades i dem som exemplariska förebilder. Att de upprätthöll lag och ordning med vapen i hand bidrog till att göra våldsanvändning acceptabelt, också när det utfördes av andra vita som, till skillnad från Texas

Rangers, inte representerade lagen. De våldsammaste och mest skrupellösa medlemmarna i de vita medborgargarderna hängde män, kvinnor och barn, oavsett om de var mexikaner, förrymda slavar eller tillhörde ursprungsbefolkningen. Huruvida de senare tog del i uppror mot de vita eller önskade leva i fred sida vid sida med dem hade sällan någon betydelse. Efter att rekonstruktionseran, då de i inbördeskriget besegrade sydstaterna styrdes av den federala regeringen via ombud, avslutats 1877 tilltog våldet ånyo och riktades framför allt mot afroamerikaner. Det hörde till sällsyntheterna att sheriffer och poliser gjorde några insatser för att hejda den våg av offentliga lynchningar av afroamerikaner som fortgick till 1920-talet, om än med en viss nergång åren 1897–1905 (Carrigan 2004).

Som vi ska se i det följande har USA:s grundläggande problem – löftet om jämlikhet och de många undantagen från detta löfte – alltsedan 1776 givit en grogrund för olika sätt att bruka historia på, från en återkommande ambition att stärka uppfattningen att USA är ”the land of the free” till påpekanden om diskriminering och ofrihet.

Amerikanska presidenter och historiens eventuella lärdomar

I skrivande stund är den amerikanska presidentvalskampanjen i full gång inför vad som återkommande beskrivs som ett ideologiskt ödesval. Att en så stor betydelse tillmäts just detta val beror i hög grad på Donald Trump. Kommentatorer diskuterar vilka som är de bestående effekterna av fyra eller åtta år med honom som president. Även om sammanhanget är dagspolitiskt är steget inte långt till att Trump placeras i en historisk utvecklingslinje som inte nödvändigtvis är begränsad till USA:s drygt 240-åriga historia. Som Isak Hammar påtalat i en tidigare årgång av *Statsvetenskaplig tidskrift* har romarriket intagit en viktig plats i amerikansk politik och historia. Under senare år är det framför allt frågan om det finns tecken i tiden i USA som påminner om de som bibringade det västromerska rikets kollaps under 400-talets senare hälft (Hammar 2015: 461–465).

Med Trump i Vita huset har även en annan historia från romersk tid uppmärksammas, nämligen den utveckling mot ett enmansvälde som inleddes under Augustus styre. I anslutning till de argument som försvarsadvokaterna framförde under riksriktprocessen mot Trump betonade antikvetaren Timothy Joseph likheterna mellan den förste romerske kejsaren och den amerikanske presidenten, eftersom båda eftersträvade en position över lagen (Joseph 2020). Även bland de bedömare som inte har gjort jämförelser med romarriket är det en vanligt förekommande uppfattning att Trumps presidentskap innebär en försvagning av landets demokratiska traditioner. Måhända påminns de om Tocquevilles varning. Han tog också sin utgångspunkt i antikens romerska

kejsare, men förutspådde att ”om despotism kom att uppstå hos vår tids demokratiska nationer, skulle den uppvisa andra drag”. Det gällde i högsta grad USA. Fastän landet hade ett till synes stabilt demokratiskt system, baserat på makt-delningsprincipen, skulle det vara tämligen enkelt att ”underlätta grundandet av ett envælde” (de Tocqueville 1997b: 406–407).

Sambanden mellan Trump och historia utgår även från att han har fått det förflutna om bakfoten ett antal gånger under sina år i Vita huset. Han har även markerat sitt ointresse för gångna tider ett flertal gånger. När han på plats i museet över det japanska anfallet på Pearl Harbor ställde frågan om vad ”allt det här” har för betydelse tycktes han inte ha klart för sig vad som hade ägt rum den 7:e december 1941 eller så gjorde utställningen inget större intryck på honom. Alla som har följt amerikansk politik de senaste åren vet att exemplet med Trumps vidlyftiga eller felaktiga uttalanden om världen av igår kan mångfaldigas. För hans del har det instrumentella syftet varit att legitimera en utvecklingslinje på vars krön han står. I så måtto är han ett typiskt exempel på en ideologisk historiebrukare. De har beskrivits som ”ofta aggressivt röststarka” personer som i många fall innehar politiska ämbeten (Karlsson 2014a: 74).

I valrörelsen 2016 framställde Trump sig återkommande som en nydanare med en position utanför det politiska etablissemanget. Icke desto mindre har han i flera avseenden fortsatt en politik som känns igen och har dessutom anknytning till välbekanta teman och paroller. Hans kampanjslogan ”America First” har, i likhet med ”Make America Great Again!”, använts förut. Likaså har det tillbakadragande från världspolitiken som har utmärkt hans presidentskap föregångare. Visserligen fick expansionistiska och imperialistiska tankegångar större genomslag kring sekelskiftet 1900, men icke desto mindre kännetecknades den amerikanska utrikespolitiken under stora delar av 1800-talet och i flera omgångar av 1900-talets första årtionden av en begränsad geografisk intressesfär, alternativt isolationistiska ideal. Att strategin med *deep engagement* fått allt mindre betydelse under 2000-talet, med färre internationella engagemang från amerikansk sida som resultat, är inte först och främst en återgång till ideal från tiden före andra världskriget. Kriget i Afghanistan och Irak till trots är det en politik som delvis är ett resultat av en allt djupare ekonomisk kris och ett enormt budgetunderskott. USA:s mindre aktiva roll på det utrikespolitiska planet kan härledas tillbaka till George W. Bushs tid som president och upprätthölls och förstärktes i allt väsentligt under Barack Obama (Åsard 2010: 204–234; Zander 2020b: 356–362).

Samtidigt liknar Trump ingen före honom på posten; det är hans brott mot traditionerna som fascinerar och förfäras. Att placera honom i ett historiskt sammanhang har därför visat sig vara en utmaning, då han på punkt efter punkt avviker från hur tidigare presidenter har agerat och från skrivna och oskrivna regler om vad som kan förväntas av USA:s ledare. Trumps uppskattning av diktatorer, oförmåga att hantera virusmittan på hemmaplan och

aggressiva utspel riktade mot allierade, NATO och EU blir emellertid begripligare i ett historiskt ljus, har Margaret MacMillan nyligen fastslagit. Utan att närmare precisera sambanden mellan då och nu uppmärksammar hon likheterna mellan situationen inför första världskriget och mellankrigstiden och den rådande situationen. Visserligen är det omöjligt att förutse framtiden, men hennes förhoppning är att det snarare är det slags ledare som satte ner foten 1939 än de som styrde 1914 som sitter vid rodret framöver. Deras möjligheter att lyckas är större om de har "read some history", avslutar hon (MacMillan 2020).

Till skillnad från MacMillan har flertalet professionella historiker under lång tid ställt sig avvisande till att det är möjligt att lära av historien, eftersom varje tid och plats är unik. Med en sådan utgångspunkt står det klart att det inte är tillräckligt att identifiera likheterna mellan många av Donald Trumps provokativa uttalanden och en propaganda som etablerades av fascister och nazister, inklusive motsägelsefullheter, lögner, betoningen av ett kristillstånd och tydliga fiendebilder, tvivel om demokrati som styrelseskick, vädjanden till nationell stolthet och personliga maktambitioner. Av avgörande betydelse är skillnaderna. Till exempel avstår Trump mestadels från att hänvisa till vikten av att ta ansvar för den kommande utvecklingen, vilket var ett argument som vägde tungt för dåtidens mörkermän. Med andra ord innebär hans lättsinniga inställning till faktauppgifter, negativa inställning till fri press och återkommande rasistiskt färgade uppdelningar mellan "vi" och "de andra" inte att han per automatik är en ny Hitler eller Mussolini (jfr Snyder 2016: 390; Snyder 2020).

Att det finns risker med att överbetona likheter mellan då och nu behöver inte innebära att jämförelsen över tid är överflödigt. Alltfler historiker har börjat resonera kring sambanden mellan dåtid och nutid. Historiska lärprocesser har blivit föremål för såväl historiefilosofiska reflexioner som empiriskt baserade studier (Karlsson 2014b: 481–500). Samhällsvetare har överlag haft en välvilligare inställning, bland annat i anslutning till utvecklandet av "early warning systems" eller för att förstå mekanismerna bakom beslutsfattande. Även politiker har återkommande vänt sig till det förflutna för vägledning. Ett berömt exempel är John F. Kennedy. Medan Kubakrisen eskalerade hade han inte bara den pågående utvecklingen för ögonen. Hans läsning av Barbara W. Tuchmans *The Guns of August* (1962), i vilken hon tecknar de politiska och diplomatiska misslyckandena som ledde fram till första världskrigets utbrott, fick honom att förespråka en dialog med de sovjetiska ledarna i Kreml. Att måla in sig i ett hörn såsom de europeiska makthavarna hade gjort sommaren 1914 var en varning från historien, förklarade JFK för sina rådgivare (Allison 1971; Dobbs 2008).

Kennedy blev, liksom många andra amerikanska politiker under kalla kriget, emellertid även historiens fånge. I unga år hade han skrivit ett akademiskt arbete, *Appeasement at Munich*, vilken 1940 utgavs med titeln *Why England Slept*. Den blivande presidentens dom var hård över den brittiska eftergiftspolitikerna i allmänhet och Münchenöverenskommelsen 1938, då Hitlers

begäran om att Tyskland skulle tilldelas Sudetenland, beläget i Tjeckoslovakien. För honom och många andra amerikanska makthavare var den historiska lärdomen tydlig: aggressiva diktatorer måste hejdas i tid (Rystad 1982: 42–44). Det så kallade Münchensyndromet var särskilt påtagligt medan dominoteorin präglade USA:s politik under kalla kriget, men liknande motiveringar förekom inför Kuwaitkriget 1990–91.

Vilda västern och Vietnam tur och retur

Att analogin mellan München 1938 och Vietnam under 1960- och tidigt 1970-tal var bristfällig är, förstås, långt ifrån den enda förklaringen till att amerikanerna förlorade Vietnamkriget. Ur ett bruksperspektiv kan nederlaget i Vietnam inte underskattas, eftersom kriget i Sydostasien återkommande beskrevs som en fortsättning på striderna i västern. Under andra världskriget jämförde företrädare för det vita USA regelbundet japanerna med den amerikanska ursprungsbefolkningen, och ett par årtionden därefter övertog vietnameserna den rollen. Skillnaden var att föreställningen om vit överhöghet och överlägsenhet, som fått ny näring under andra världskriget, krossades i Vietnams djungler och städer. Aldrig förut hade USA beseegrats i ett krig, och förlusten hade inte bara omedelbara politiska och militära återverkningar. Nederlaget påverkade på djupet den amerikanska identiteten, vilken hämtat rikligt med näring i 1800-talets expansion västerut.

I den amerikanska historieskrivning som dominerade under stora delar av 1800- och 1900-talen, oavsett om den sattes på pränt av professionella historiker, gestaltades av historiemålare eller förmedlades i rörliga bilder, hade föreställningen dominerat om att vita, företrädesvis män, var förutbestämda att dominera Nordamerika i syfte att sprida civilisation, demokrati och välstånd. Stod etniska grupper i vägen för detta ”manifest destiny” fanns det ingen annan utväg än att betvinga dem med våld. När så återkommande skedde under såväl expansionen söderut in i Mexiko som med gränslandets förskjutning västerut, rättfärdigades de vitas framfart i olika fora riktade till olika publikker. I *Virgin Land*, en klassisk studie från 1950, påvisade Henry Nash Smith att argument för att det vita USA skulle sträcka sig från kust till kust, om än på ursprungsbefolkningens och andra etniska minoriteters bekostnad, stod att finna såväl i intellektuellas skrifter som i *dime novels*, Buffalo Bills kringresande cirkus, i teaterpjäser och, så småningom, i filmer och tv-serier (Smith 1950). I en sentida kommentar till Nashs inflytelserika pionjärbete understryker Lee Clark Mitchell sambandet mellan Frederick Jackson Turner, som i det sena 1800-talet konceptualiserade avancemanget västerut genom den så kallade frontiertesen, och Henry Nash Smith. Båda hade blick för de större sammanhangen och sambanden och var skickliga stilister, men intressantare än vad som förenar dem är skillnaderna:

Yet where Turner's broad rhetorical strokes carried a thesis that the frontier had created Americans, Smith chose to turn his eye inward to focus on figures of speech themselves, on the vivid language invoked by Americans to create a West as image of their desires. Both men captured contemporary imaginations by writing western history metaphorically, but Smith trumped Turner by reading as metaphor the language others had accepted as literally true. By reading metaphor historically, in other words, Smith revealed how powerfully rhetoric itself can invert historical patterns of cause and effect (Mitchell 2002: 247).

Betoningen av att västern verkligen var vild – ett gränsland präglad av en våldsam kamp mellan vita och ursprungsbefolkningen samt mellan laglydiga och laglösa – utgjorde således grundvalen för en föreställning om västern som en myt och en utopi. Att denna föreställning blev alltigenom dominerande bidrog till att andra aspekter av västern och gränslandstillvaron tonades ned eller glömdes bort. Till exempel intresserade sig få för det arbete som hade utförts med att utveckla ett system för äganderätter och de många samarbeten kring vardagliga ting på lokal nivå som i stor utsträckning präglade 1800-talets västliga expansion (jfr t.ex. Gjerde 1997: 103–131; Anderson & Hill 2004: 7–48). Inte heller den oro som präglade såväl politik som kultur från slutet av 1800-talet och till och med depressionens 1930-tal om vad som skulle hända när det vilda gränslandet inte längre var en realitet, hade någon större negativ inverkan på föreställningen om gränslandet som kvintessensen av amerikanska egenskaper (Wrobel 1993: 86–93, 122–142). Förvisso fanns några mindre eftersträvarvärdade bland dem, men exemplarisk manlighet, uthållighet, ärlighet, rättvisepatos och en särskild form av spontan och direkt demokrati uppvägrade mer än väl nackdelarna. Därtill ingick det i denna föreställning att de goda egenskaperna alltjämt var i högsta grad levande.

Bland dem som omfamnade västernmyten och dess betydelse för "the American way of life" märktes Dwight D. Eisenhower, militär hjälte under andra världskriget och sedermera president. När han tilldelades en utmärkelse 1953 utgick han i sitt tacktal från sin uppväxt i Abilene, Kansas. Många, konstaterade han, har antagligen inte hört talas om denna lilla stad, men för den som var intresserad av 1800-talets amerikanska historia var den platsen där Wild Bill Hickok under lång tid verkat som sheriff och därmed garant för lagens upprätthållande. Sambandet mellan dåtidens gränsland i västern och det nutida USA, med status som supermakt, var givet: "Now, that town had a code, and I was raised as a boy to praise that code", underströk Eisenhower (Nash 1993: 225).

För John F. Kennedy var det viktigt att markera distans till föregångaren på presidentposten, eftersom JFK och hans rådgivare associerade Eisenhowers åtta år i Vita huset med stagnation. Förutom att kommunismen hade kunnat bre ut

sig i den så kallade tredje världen var den nya administrationens företrädare missnöjda, då de menade att USA inte hade kommit upp i sina fulla ekonomiska, politiska och militära potential under 1950-talet. Skillnaderna till trots valde Kennedy en devis som Eisenhower med stor sannolikhet uppskattade: "The New Frontier". Långtifrån alla de problem som västerns pionjärer hade brottats med var lösta, men Kennedy såg möjligheter med att åkalla den vedertagna gränslandsmetaforen samtidigt som han konstaterade att de utmaningar som amerikanerna stod inför under 1960-talet i mångt och mycket var av en ny och annan karaktär. Som Richard Slotkin noterat är det föga troligt att Kennedy och hans rådgivare kunde förutse vilken genomslagskraft "The New Frontier" skulle komma att få, men de var väl medvetna om betydelsen av *frontier*-begreppet i amerikansk politisk och retorisk tradition och dess attraktionskraft hos amerikaner, oavsett om de bodde i Mellanvästern, på öst- eller västkusten, i norr eller söder:

For Kennedy and his advisers, the choice of the Frontier as symbol was not simply a device for trade-marketing the candidate. It was an authentic metaphor, descriptive of the way in which they hoped to use political power and the kinds of struggle in which they wished to engage. The "Frontier" was for them a complexly resonant symbol, a vivid and memorable set of hero-tales – each a model of successful and morally justifying action on the stage of historical conflict (Slotkin 1998: 3).

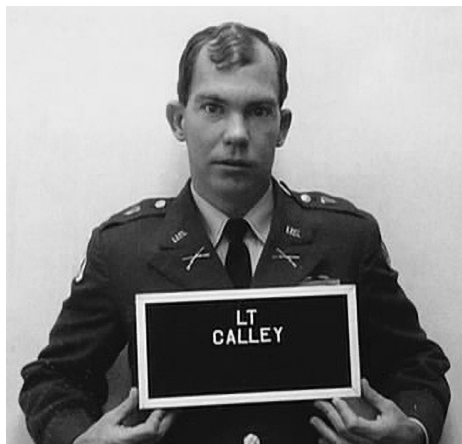

Bild 2. Fotografi på löjtnant William Calley, som ställdes inför rätta som huvudansvarig för massakern i My Lai. Källa: Wikimedia Commons.

1960-talet innebar, precis som Kennedy förutskickade i sitt installationstal, utforskandet av nya gränsland. Medan en ny *frontier* utforskades och utvidgades i rymden stängdes ett annat gränsland för amerikansk del i Sydostasien.

Den medialt välbevakade krigsföringen i Vietnam, liksom Watergateskandalen, bidrog till ifrågasättanden i USA av den dittills rådande ideologin. Visserligen höjde företrädare för den grupp som Richard Nixon döpt till den tysta majoriteten emellanåt sina stämmor. Samma vecka som löjtnant William Calley ställdes inför rätta, anklagad för att ha beordrat den massaker som kostade mellan 347 och 504 obehäpnade vietnamesiska män, kvinnor och barn livet, köpte över en miljon amerikaner skivan på vilken C Company featuring Terry Nelson framförde "The Battle Hymn of Lt. Calley" till musiken av den välkända "The Battle Hymn of the Republic", som framför allt är förknippad med inbördeskriget 1861–65. För ännu fler stod det dock klart att den version som sångtexten förmedlade, enligt vilken Calley var en patriot som i mars 1968 hade utkämpat ett regelrätt slag mot en farlig fiende, inte hade mycket att göra med det faktiska förloppet. Rättegången mot Calley väckte stor uppmärksamhet och fick långtgående politiska verkningar. Efter My Lai stod det klart att USA inte längre främst förknippades med militärt motstånd mot förtryckare, vilket märkbart försvårade många amerikaners identifikation med nationen både i ett kort och ett långt perspektiv (Oliver 2006: 231–234).

En starkt bidragande faktor till massakerns genomslagskraft var att den presenterades i tidningar och tidskrifter på ett närmast filmiskt sätt. Därmed anpassades illdådet till filmgenrens språk, "transforming a disruptive military/political event into a crises of American mythology" (Slotkin 1998: 581). Över huvud taget var spelfilmer betydelsefulla för att uppmärksamma 1800-talets "indianpolitik" samtidigt som den pågående konflikten var närvarande "mellan raderna". Missgärningarna i Vietnam kommenterades med några enstaka undantag inte medan kriget pågick. Istället skildrades återkommande massaker på ursprungsbefolkningen, till exempel i *Little Big Man* (Arthur Penn, 1970) och *Soldier Blue* (Ralph Nelson, 1970). De blev både en påminnelse om ett mörkt kapitel i USA:s 1800-talshistoria som sällan fått något större utrymme och en tankeställare om huruvida det var moraliskt försvarbart att utkämpa ett blodigt krig med oklara motiv på andra sidan jordklotet (Slotkin 1998: 628–633; Zander 2006: 105–117. Se även Lepore 2018: 634–636).

Många av dem som gav uttryck för en känsla av alienation med sakernas rådande tillstånd hörde till den amerikanska vänstern. Vid tidpunkten sökte de samarbete med andra etniska grupper. De hade dock svårt att vinna gehör hos afroamerikanerna. De uppmanade de vita att på allvar och en gång för alla göra upp med sin rasism, samtidigt som de strävade efter att bli "authentically black". De kärva relationerna mellan progressiva vita och svarta bidrog till att de förra alltmer vände blicken mot ursprungsbefolkningen och deras historia. Företrädare för ursprungsbefolkningen insåg att de skulle få svårt att göra sina röster hörda och försökte efter bästa förmåga dra nytta av sina nya allierade i den sedan länge pågående kampen för landområden, rättigheter och självbestämmande i de reservat som var deras hemland. De vita, inte minst de i

hippierörelsen, fann inspiration i ursprungsbefolkningens historia och romaniserade gärna vad som ansågs vara ett ”ursprungligt” sätt att leva i harmoni och samklang med naturen (Smith 2012).

Revideringar av det förflutna och nya eller nygamla sätt att bruka historia på behöver emellertid inte vara ett resultat av drastiska ”yttre” påverkansfaktorer såsom Vietnamkriget. Till exempel är geografiska benämningar sällan blott och bart neutrala beskrivningar, eftersom olika etniska ursprung leder till olika positionsbestämningar. För många av dem med spanskt eller mexikanskt påbrå är delstater som Arizona och New Mexiko ”nordliga”, medan för flertalet anglo-amerikaner är dessa delstater en del av ”the Southwest” (Burke 2017: 1–15).

Svänger de demografiska styrkeförhållandena, oavsett om det beror på immigration eller olika nativitetstal för etniska grupper, dröjer det sällan länge innan 1800-talets och det tidiga 1900-talets invandring blir ett slagträ i nutida debatter om immigrationens vara eller icke vara (Foner 2019: 4–20). Demografiska skiften har också bidragit till diskussioner om hur det förflutna ska hanteras i USA:s sydligaste delstater. I takt med att andelen latinamerikaner blir en allt större andel av befolkningen där, står det klart att de historiebilder med rasistiska förtecken som ända sedan 1830-talet har applicerats på slaget vid Alamo är problematiska och mestadels inte längre gångbara. De texaner som stupade i Alamo har återkommande beskrivits som frihetshjältar och martyrer. Att de i själva verket gjorde intrång på mexikansk mark för att lägga under sig jord och skapa fler slavbaserade plantager har länge och väl sopats under mattan på museer samt i romaner, historiemålningar, tv-serier och spelfilmer. I ett Texas där cirka 40 procent har sina rötter i Mexiko är emellertid Alamos försvarare med Davy Crockett i spetsen inte längre givna som amerikanska hjältar (Zander 2020c: 161–165, 176–177).

Politik och historiebilder i ett nytt medielandskap

En etnisk konflikt som har varit ständigt aktuell men som blivit brännande under de senaste månaderna är den mellan vita och svarta. I det följande ska vi därför ta den som utgångspunkt för att studera några av de olika sätt som historia har brukats på. Innan vi vänder blicken mot slaveriet, inbördeskriget och medborgarrättsrörelsen finns det skäl att stanna upp för att dels resonera om att historien emellanåt är frånvarande, dels poängtera mediernas centrala roll när det förflutna får huvudrollen. Historia kan, som sagt, i högsta grad vara frånvarande eller vara svår att få syn på. I en modell över historiebilder har historikern Klas-Göran Karlsson bland annat identifierat ett förhållningssätt till historien som ofta är förknippat med vardag och privatliv. Minnen och erfarenheter, ritualer och traditioner hör till de utmärkande dragen för detta historiebilder som, trots att det antagligen är det vanligast förekommande historiebildet, mestadels avsätter ett begränsat källmaterial. Det är inte det enda historiebilder som

kan vara svårt att få syn på. Framför allt i framstegs- och framtidsorienterade samhällen har det varit en medveten strategi att utelämna tillbakablickar i syfte att legitimera en framåtblickande politik (Karlsson 2014a: 73–75).

Sådana icke-bruk av historia har dock enligt många bedömare fått svårare att göra sig gällande. Kalla krigets slut innebar historiens återkomst, är en vanligt förekommande uppfattning. Denna slutsats har i forskning om historieförmedlingens villkor kompletterats med insikten att intresset för historia märks i många olika sammanhang. Den historia som lärs ut och brukas återfinns på en mängd olika arenor, från mer traditionella institutioner som skola, universitet och museer via partimöten, konsertlokaler och biografialonger till tweet och twitter, bloggar och vloggar samt många andra fora på internet.

I de fall då skapandet av historia inte vägleds av vetenskapliga principer och arbetsmetoder är gränsen mellan fakta och fiktion ofta otydlig och flytande. Fram tills för några årtionden sedan orsakade denna oklarhet stor frustration bland akademiker. Betydelsen av att uppmärksamma historia som kommuniceras i olika medier har dock erkänts av alltfler både i och utanför akademien. Flertalet av dem har också insett att det är olyckligt att låta det vetenskapliga historiebrukets sanningsanspråk fungera som mall. I en musikal eller en spelfilm är det andra faktorer som väger tyngre än krav på autenticitet, realism, mångtydighet och historisk trovärdighet såsom dramaturgi, val av skådespelare som övertygar i rollerna, intertextualitet och en tydlig sens moral. Av resonemanget följer att andra faktorer är avgörande för tolkningen av de sånger som framförs av hip-hop-artister eller de många slags material som förekommer i stor mängd på sociala medier (Zander 2014: 97–122, 141–148, 155–161; Zander 2020a: 9–18). Dessutom måste man vara på det klara med att en och samma representation av historien kan väcka många olika reaktioner. I anslutning till premiären av *Django Unchained* (Quentin Tarantino, 2012) protesterade den välkände afroamerikanske filmregissören Spike Lee mot det ironiska och våldsamma innehållet och vilka konsekvenser det fick för gestaltningen av slaveriet, men fick snart mothugg av flera av filmens afroamerikanska skådespelare. Lees och andras kritik till trots lockade *Django Unchained* många svarta besökare till biograferna (Zander 2014: 103–104; Farrell 2019: 31–52).

Att anknyta till det förflutna i politiska sammanhang kan vara ett svar på många olika behov och funktioner. Syftet kan vara kort- eller långsiktigt men det finns sällan garantier för att hänvisningarna bakåt får genomslag. De urval ur det förflutna som anses vara relevantast och får mest uppmärksamhet i offentligheten har mestadels ett samband med omdiskuterade frågor i nuet som kan spänna över vida fält – från kontinuiteter som kan inbjuda till överstatlig, nationell eller lokal stolthet till moralisk indignation över oförrätter då och nu. Hänvisningar till ett vetenskapligt historiebruk, präglad av distans och analytisk blick, är inte nödvändigtvis önskvärt i sådana sammanhang. Att såväl professionella historiker som den historieintresserade allmänheten under senare

årtionden har förenats av ett tilltagande intresse för etnicitet och genus har inte nödvändigtvis inneburit ett närmande mellan de båda grupperna. Tvärtom, menar Gordon Wood, som utifrån en amerikansk horisont har identifierat ett ökat gap mellan akademiska historiker och populärhistoriker även i de fall som det är likartade historiska fenomen som är uppe till diskussion (Wood 2008: 6). Ira Berlin, som hade slaveriet som sin specialitet, har bidragit med ett konkret exempel på ett mindre lyckat möte mellan professionella historiker och en intresserad allmänhet. Vid ett seminarium diskuterade de förra slavskeppens konstruktion och storlek samt dödligheten bland slavarna ombord. De mer tekniska aspekterna har onekligen ett vetenskapligt värde. Det var emellertid inte sådana aspekter som majoriteten av åhörarna var intresserade av. Deras ståndpunkt var att historiens moraliska dimensioner, som bland annat gjorde sig påmind genom insikten att de som med tvång fördes över Atlanten för alltid förlorade kontakten med sina familjer och sin släkt, gick förlorade när historikerna redogjorde för forskningsinsatser, som var av ett helt annat slag (Berlin 2004: 1267).

Därmed inte sagt att försök att göra historien levande och nutidsrelevant är mindre problematiska. Försök att "återskapa" slaveriet har resulterat i traumatiska upplevelser bland afroamerikanska åskådare. I andra fall har publiken, oavsett hudfärg, haft svårt att särskilja viljan att upplysa om gångna orättvisor från historia som underhållning. Ytterligare ett dilemma är att svarta har känt sig illa till mods, då de i re-enactments har intagit rollen som slavar inför en huvudsakligen vit publik, "who were, in a sense, consuming black labor for pleasure in an eerie mimicry of the subject at hand" (Swanson 2019: 1733).

Den nära förbindelsen mellan då och nu i form av en orättvisornas och rasismens kontinuitet illustrerades med all önskvärd tydlighet i efterspelet till att George Floyd som, efter att ha blivit misshandlad av en polis, avled i Minneapolis i maj 2020. Frågan om vad nutida rasism innebär för etniska minoriteter blev högaktuell när inspelningen av hans sista stund i livet spreds på nätet och blev viral. Filmsekvensen utlöste demonstrationer med krav på både rättvisa i form av en juridisk process mot de som hade ansvar för Floyds död och en förnyad begäran om en genomlysning av rasismen i USA. Sådana krav ställs så gott som alltid med hjälp av historiska exempel, oavsett om de anses vara värda att efterlikna eller fungerar som varnande exempel (MacMillan 2009: xiii).

Den pågående striden om amerikansk historieundervisning bär syn för sägen. Att den historia som förmedlas i skolan är omstridd är ingen nyhet, allra minst i USA där striden har varit hård åtminstone sedan inbördeskrigets slut. Debatter har avlöst varandra om alltifrån karakteristiken av *the founding fathers* via hur konflikten 1861–65 ska förklaras, kommunismen beskrivas och Vietnamkriget hanteras, till vilken betydelse som ska tillmätas till exempel kvinnornas och de etniska minoriteternas historia i relation till den "grand

narrative” med vita, manliga förtecken som har dominerat under lång tid. Framför allt republikaner har vänt sig mot vad de anser vara en alltför långtgående revidering av historieundervisningen. Till exempel kritiserade Lynne Cheney de förslag som presenterades 1994. Framför allt vände hon sig mot att negativa inslag såsom Ku Klux Klan och senator Joseph McCarthys antikommunistiska kampanjer under 1950-talet dominerade på bekostnad av goda och eftersträvansvärda exempel som George Washington och bröderna Wright. Det blev inte bättre att sådana uttryck för ”antiamerikanism” kompletterades med en syn på världshistorien där västliga värderingar och insatser tonades ned eller undervärderades (Black 2005: 128; Waxman 2020).

Även Donald Trump har återkommande försvarat gamla tiders förebilder, bland annat genom att gå till attack mot revisionistiska försök att omtolka det förflutna. ”You can’t change history, but you can learn from it”, twittrade han i anslutning till kravallerna i Charlottesville 2017 samtidigt som han tog de omstridda sydstatsgeneralerna Robert E. Lee och Thomas ”Stonewall” Jackson i försvar. Störts statyer av dem från sina socklar vore det början på en olycklig utveckling, menade han. ”Who’s next, Washington, Jefferson?” frågade han retoriskt utifrån den underförstådda slutsatsen att *the founding fathers* – liksom Lee och Jackson – har givna platser i USA:s Pantheon (Zorthian 2017).

När Black Lives Matter-protesterna under våren 2020 tilltog i styrka och omfattning efter George Floyds död ställde Trump, i ett paradexempel på ett ideologiskt historiebryt, 1619 i skarp kontrast till 1776. Det förstnämnda årtalet är förknippat med ankomsten av de första slavar från Afrika till Virginia. Att denna händelse i minst lika hög grad har format USA:s tillblivelse är utgångspunkten för ett undervisningsmaterial. Initiativtagarna är medarbetare vid *The New York Times Magazine*, som lanserade projektet i augusti 2019 i anslutning till 400-årsminnet av de mellan 20 och 30 personer från ett område i nuvarande Angola som då landsteg i Amerika, ditförda för att bli slavar.

Att skolor i Kalifornien anslutit sig till Project 1619 väckte presidentens vrede. Inslag i undervisningsmaterialet har mött kritik från andra än Trump, men det var inte sakliga invändningar som stod i fokus för det tal i vilket han gick till hårt angrepp mot undervisningsmaterialet. Det var som han såg det ett exempel på ”divisive, anti-American propaganda”. Och inte nog med det: ”Critical Race Theory, the 1619 Project, and the crusade against American history is toxic propaganda – an ideological poison that, if not removed, will dissolve the civic bonds that tie us together” (Trump citerad i Berlatsky 2020).

Medan bejakarna av 1619-projektet förespråkade en kritisk historieundervisning, vände presidenten blicken mot historiska manifestationer och jubileer. I så måtto följde han en välbekant tradition. Jubileer och minnesfester har allt som oftast varit ämnade som manifestationer för enighet och sammanhållning. Till exempel dröjde det inte länge innan firandet av segern över britterna i slaget vid New Orleans 1812 övergick till hyllningar av den amerikanska nationen

(Wala 2001: 74–90). Likaså bidrog kombinationen av flera historiska jubileer 1898 och segern i det spansk-amerikanska kriget samma år till att inskräpa att en ny enighet hade ersatt inbördeskrigets splittring (Hilfrich 2001: 228–256). De återkommande hyllningarna av Christopher Columbus ankomst till Amerika 1492 och en målsättning att presentera honom som Amerikas "Founding Father" passar väl in i mönstret. Bilden av honom som den förste amerikanske förebilden var vanligt förekommande från sent 1700-tal och två århundraden framåt. Förutom att den spreds på bred front bidrog den dessutom till att inkludera italienska immigranter i den amerikanska, nationella identiteten. De första Columbusjubileerna ägde rum 1792, då sjöfararen hyllades i New York, Boston och Baltimore, där det första monumentet i den nya världen tillägnades honom. Det storslagna 400-årsjubileet 1892 och instiftandet av Columbus Day 1937 är två av de mest framgångsrika exemplen på marknadsföringen av Columbus som en amerikansk hjälte. Även om dessa och många andra jubileer syftade till enhet och enighet inkluderas inte alla i firandena. I det sena 1800-talet uttrycktes förvisso sympati med de "naturfolk" som Columbus "upptäckt", men trots allt tjänade de på att inkluderas i den vita, amerikanska kulturen, då blev en del av "a richer, broader mainstream" (Bushman 1992: 81–126; Deschamps 2001: 124–139).

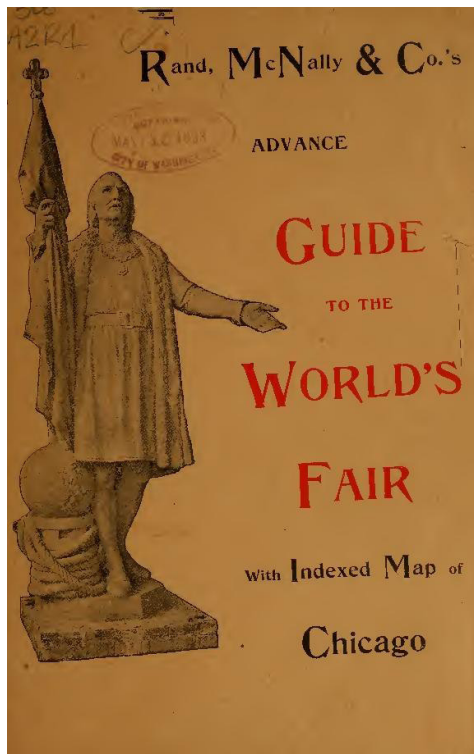

Bild 3. Omslaget till Rand, McNally & Co.'s Advance Guide to the World's Columbian Exposition från 1893. Källa: Wikimedia Commons.

I anslutning till World's Columbian Exhibition, den stora världsutställningen i Chicago som var planerad att invigas till 400-årsminnet av Columbus "upptäckt" av Amerika men som invigdes först 1893, föreslog afroamerikaner en utställning på temat 25 år av frihet istället för 250 år av slaveri. En sådan tematik skulle, menade de, påvisa amerikanska institutioners storhet och moraliska överlägsenhet. Dessutom skulle inriktningen på det senaste kvartssekklet spegla de stora insatser som de svarta gjort inom en rad områden, från undervisning och konst till forskning, industri och ingenjörskonst. Förslaget ratades dock, och de afroamerikaner som fick tjänstgöra inom ramen för utställningen var lätt räknade. Utställningen som ett uttryck för en vit, manligt kodad civilisation bidrog till att namnet på utställningens centrala delar, "The White City", kunde uppfattas både bildligt och bokstavligt. I likhet med den vita arbetarklassen var de etniska minoriteternas historia och tillvaro mestadels frånvarande i utställningen. Därtill var alla icke-vita exkluderade från "The White City". De var istället hänvisade till den del av utställningen som gick under benämningen "Midway", med fokus på "exotiska" platser och folkslag, illustrerade av "autentiska" återgivningar av bland annat turkiska, egyptiska och samoiska byar (Bederman 1996: 35–40; Slotkin 1998: 63–66). Med hänvisning till journalisten, juristen och människorättsaktivisten Ferdinand Lee Barnett, som dokumenterade den etniska obalansen medan utställningen pågick, skriver Claudia Bushman:

Theoretically open to all American citizens, the exposition was literary, figuratively, and practically a totally white creation that the black American was not allowed to help build nor permitted any share of success (Bushman 1992: 186).

Att uppmärksamma ovanstående och en mångfald andra exempel på etniska minoriteters exkludering, vilken först uppmärksammas på bred front under senare årtionden, är en grundval för 1619-projektet. Trump är dock mer intresserad av att upprätthålla grundvalarna för det ideologiska historiebruk med djupa rötter som har utgått från 1776 och datumet för undertecknandet av självständighetsförklaringen, tillika nationaldagen den fjärde juli. Betydelsen av detta datum är ingalunda ny och har tagit sig många uttryck genom åren, med en förhöjd status under första världskriget då de immigranter som gav uttryck för kvardröjande lojaliteter med sitt etniska arv betraktades med tilltagande misstänksamhet. På grund av ett ökat statligt engagemang övergick då Fourth of July från en patriotisk högtidsdag förknippad med ledighet och festligheter till att bli föremål för "serious commemoration". Till nationaldagens nya status bidrog att etniska grupper tydligare än förut markerade sin lojalitet med "America First, Last, and All the Time", som slovensk-amerikanerna formulerade det (Bodnar 1992: 83–84; se även Jackson 2019: 136–154).

Statsvetaren Cynthia Weber har övertygande argumenterat för att den synnerligen kommersiellt framgångsrika spelfilmen *Independence Day* (Roland

Emmerich, 1996) fångar många av de förhoppningar om ett utökat och förbättrat internationellt samarbete som hennes kollega Charles Kegley torgförde i det tidiga 2000-talet (Weber 2005: 38–57). Filmen är emellertid lika intressant som ett uttryck för nationaldagen som en samlande symbol. Den vann stor uppskattning i det amerikanska etablissemanget och blev en del av den pågående presidentvalskampanjen för såväl den sittande presidenten Bill Clinton som utmanaren Bob Dole. Den förre påtalade likheter mellan filmens unge, hjältemodige president, medan Dole passade på att framhäva sina erfarenheter från andra världskrigets slagfält. Filmens popularitet berodde på en mängd faktorer, från de många spektakulära inslagen, framgångsrika filmstjärnor i de ledande rollerna och igenkänningsbara intertextuella samband. Det är tack vare samarbete över klassgränserna, flera personers övervinnande av tidigare uppvisad svaghet och, framför allt, partnerskapet mellan en afroamerikan och en jude som världen räddas från undergång. Att det avgörande slaget står just den fjärde juli är förstås ingen slump. Sammantaget förmedlade *Independence Day* bilden av att USA inte bara var den enda kvarvarande supermakten; det var också en nation präglad av enighet och etnisk harmoni (Hedling 1999: 12–23; Zander 2006: 273–276).

Onekligen har nationaldagen ofta fungerat som en sammanhållande kraft, men andra datum kan fylla en liknande, mobiliserande och därtill kritisk funktion. Den 5 juli 1827 marscherade 4 000 afroamerikaner nerför Broadway i New York för att fira att slaveriet var avskaffat i delstaten. 25 år därefter förklarade den afroamerikanske politikern och aktivisten Frederick Douglass i ett tal i Rochester inför en huvudsakligen vit publik att så länge som slaveriet fortfarande var en realitet var nationaldagen "yours not mine. You may rejoice, I must mourn" (Douglass 1852; se även Blight 2018).

Under inbördeskriget avtog intresset i sydstaterna för att fira fjärde juli, men högtidsdagen uppmärksammandes trots allt på många håll i södern, men då var det andra aspekter än de som premierats före 1861 och som alltjämt dominerade i nordstaterna. Efter nederlaget i inbördeskriget slutade många vita i sydstaterna att fira fjärde juli. Många afroamerikaner, som likt Douglass varit måttligt intresserade av dagen före 1865, omfamnade däremot under de kommande åren Fourth of July-högtidligheterna med en aldrig tidigare visad entusiasm. De stötte dock på ett tilltagande motstånd under 1800-talets sista årtionden. Efter att Jim Crow-lagar införts i sydstaterna krig sekelskiftet 1900, varefter segregationen blev juridiskt sanktionerad, vidtog det vita etablissemanget mått och steg för att utesluta afroamerikanerna från nationaldagsfirandet (Bond 2007: 1–62; Kytte & Roberts 2018).

Den bortglömda historiens återkomst

Bland annat mot bakgrund av den långvariga motviljan i sydstaterna att inkludera afroamerikanerna i nationaldagsfirandet, liksom många andra exempel på rasism i USA:s historia, får Trumps attack på Project 1619 således en både historisk och dagspolitisk laddning. Med hänvisning till att presidenten har uppmanat icke-vita kvinnliga kongressledamöter att ”åka hem där de kom ifrån” menar författaren och journalisten Noah Berlatsky att Trump och hans gelikar inte betraktar svarta som ”äkta” amerikaner (Berlatsky 2020). Mönstret är välbekant och har djupa rötter. Förvisso har slaveriet, dess avskaffande och kvardröjande rasism som alltjämt är livskraftig fått allt större utrymme i amerikansk historiekultur, inte minst tack vare populärkulturella succéer som tv-serien *Roots* (*Rötter*, Marvin J. Chomsky med flera, 1977) och sentida spelfilmer som *The Help* (*Niceville*, Tate Taylor, 2011), *The Butler* (Lee Daniels, 2013), *Selma* (Paul Webb, 2014) och den flerfaldigt prisbelönta *12 Years a Slave* (Steve McQueen, 2013) (Eyerman 2001: 174–220; Simpson 2019: 119–136; Prorokova 2019: 199–209). I den andra vågskålen finns emellertid ett ideologiskt historiebruk i form av en framgångsrik tolkning som alltjämt gör sig gällande i skilda sammanhang. Snart efter nederlaget 1865 tog berättelsen om ”the lost cause” form i sydstaterna och vann snart anhängare runtom i USA. Många tilltalades av beskrivningen av södern som ett förlorat paradiset som tvingats till strid – en ädel kamp på slagfälten mellan vita kontrahenter som sydstaterna var dömda att förlora. Följaktligen hamnade de svartas lidande i skymundan (Maddex 1977: 596–612; Nolan 2010: 11–34).

En närliggande problematik som även den har fört en undanskymd tillvaro under lång tid är sambanden mellan rasistiskt våld och könsrelaterat våld. I en artikel om ett flertal medialt uppmärksammade våldtäktsanklagelser vid universitetet i Charlottesville – och universitetsledningens återkommande försök att tona ned denna typ av beskyllningar i kontrast till bland annat anklagelser om plagiat – har Jia Tolentino betonat hur aktuella rättsfall passar in i ett historiskt mönster. Det första sexuella överfall som anmäldes vid University of Virginia ägde rum 1850, då en afroamerikansk flicka, tillika slav, våldtogs av tre studenter. Både vid detta och senare tillfällen hade vita förövare fördelar, också vid de tillfällen när de ställdes inför rätta. När vita gärningsmän under 1800-talet och de första årtiondena av 1900-talet befanns skyldiga till våldtäkt dömdes de till mellan tio och tjugo års fängelse. Afroamerikanska män fick i regel dödsstraff. Under 1900-talets första hälft anklagades många svarta män för våldtäkter av vita kvinnor och lynchades, trots att de mestadels var oskyldiga. Fortfarande märks skillnader i behandlingen av vita och svarta. Det gäller till exempel de många insatserna för och den intensiva rapporteringen i anslutning till vita våldtäktsoffer. De står i skarp kontrast till små och långsamma polisinsatser och obefintlig pressbevakning när de drabbade har varit afroamerikaner. När våldtäktsanklagelserna

i Charlottesville fick nationell uppmärksamhet under 2010-talet resulterade det både i ifrågasättanden av de friheter som unga, vita män hade tagit sig vid lärosäten under lång tid, liksom förnyad uppmärksamhet för den rasism som afroamerikaner utsatts för under lång tid. ”En väldig underström av trauma och ojämlikhet vällde fram” (Tolentino 2019: 265).

Att historieskrivningen under lång tid varit skönmålad, eller *whitewashed* för att använda det i sammanhanget mer passande engelska uttrycket, har, precis som i samband med sammandrabbningarna i Charlottesville 2017, varit en starkt bidragande faktor till att statyer som hyllar företrädare för de slaverivänliga sydstaterna har störtats från sina socklar. På så vis kan Black Lives Matter-protesterna ses som ett uttryck för ett regelbundet återkommande moraliskt historiebbruk som företräds av ett kollektiv som vänder sig mot en maktutövning som varit eller uppfattats som historiekulturellt och politiskt okänslig eller brutal, och som i egenskap av kränkta offer gör historiskt grundade rättsanspråk. Eftersom de historiska anklagelserna ofta är riktade mot en politisk makt, ett politiskt parti eller en stat, ligger i förlängningen av det moraliska historiebbruken ofta en politisk respons (Karlsson 2014a: 74).

När då och nu flyter samman

I en återblick på sin uppväxt i de segregerade sydstaterna och hans verksamhet som historiker, specialiserad på just ”rasfrågan” i södern, varnar Dan Carter för ”the dark side of tribal self-affirmation”. Även om det finns många skäl till att vilja förstå sig själv och sin plats både här och nu och i ett längre tidsperspektiv kan detta slags indelningar utgöra ”powerful building blocks in almost every system of oppression” (Carter 1996: 47).

I ett polariserat USA, i vilket framför allt frågor om rasism är glödheta, får etniska gränsdragningar en allt större betydelse. Med dem kommer också politisk-pedagogiska historiebbruk, som karakteriseras av analogier och likheter mellan händelser då och nu. För den som vill sätta likhetstecken mellan vad som varit och det som är kan gedigna historiska kunskaper snarast vara ett hinder. När rätlinjiga samband över tid premieras, oavsett om avsändarna betonar en amerikansk arvsynd som inleddes med slaveriet och som via Jim Crowlagarna och de offentliga lynchningar av afroamerikaner i sydstaterna från slutet av 1800-talet till slutet av 1960-talet har lett fram till dagens strukturella rasism, eller om de betonar USA som en nation utmärkt av frihetssträvanden och kamp mot förtryck såväl 1776 som 2020, är inte komplexitet och alternativa utvecklingslinjer prioriterade. Tvärtom. Vetskapen om att det trots allt fanns slaverimotståndare, om än tämligen fåtaliga, i sydstaterna (Finnie 1969: 319–342), att klasskillnader och motsättningar mellan stad och landsbygd resulterade i motsättningar i södern medan inbördeskriget rasade (Sarris 2006) och att slaverifrågan skapade splittring i nordstaterna både före och under inbördeskriget

(Fredrickson 1968: 23–165), är bara några i en lång rad av exempel som uppvisar komplexitet och som därför kan vara hinder i vägen för ett tydligt politiskt och ideologiskt ställningstagande. Ytterligare en potentiellt komplicerande faktor är att det, förutom föreställningen om vit överhöghet, fanns en lång rad andra orsaker som förklarar de många statyuppföranden i såväl nord- som syd-stater årtiondena kring sekelskiftet 1900. Sådana aspekter har haft svårt att göra sig gällande i relation till krav på att monumenten bör rivas, flyttas eller täckas över (Savage 1997: 52–208; Zander 2017: 715–743; Zander 2018: 38–50).

Den stora uppmärksamhet som frågan om slaveriet och symboler förknippade med det har fått i offentligheten bidrar även till att perioder i amerikansk historia som tidigare har haft en upphöjd position kommer i nytt ljus. Med undantag för en period i det tidiga 1900-talet har frihetskriget och *founding fathers* setts med blida ögon. Mestadels har de amerikanska revolutionärerna hyllats. Lexington och Concord, de platser som är förknippade med utbrottet av frihetskriget, blev under 1800-talets lopp samlingspunkter för nationella manifestationer, kompletterade med statyer över ”The Minute Man”, en av de modiga amerikaner som tog upp striden mot de brittiska kolonialtrupperna. Milismännen och de gestalter som utformade självständighetsförklaringen har således blivit förgrundsgestalter för ett ideologiskt historiebruk enligt vilket deras strävan efter frihet och oberoende och vilja till kamp mot orättvisor och maktfullkomliga härskare har fortsatt prägla USA under 1800- och 1900-talen. Ett talande exempel är att när Vietnamveteraner protesterade mot kriget i Indokina var Lexington och Concord två av de platser som de föredrog. När polis ingrep mot demonstranterna i Concord 1971 uppgav många av de som arresterades att deras födelsedag var den 19:e april 1775. Denna dag, då de första skotten i frihetskriget avfyrades, var för de krigskritiska Vietnamveteranerna förknippad med tanken om allas rätt till frihet och självständighet, centrala värden ur självständighetsförklaringen som de menade höll på att gå förlorade i det tidiga 1970-talet (Alvén & Zander 2011: 85–95).

Även om det framför allt har varit män som varit föremål för hyllningskörer har några kvinnor också placerats på piedestal i den amerikanska historieskrivningen. En av dem är Betsy Ross, som framför allt är förknippad med den första amerikanska flaggan 1776. Att flertalet historiker har avfärdat berättelsen om att hon på egen hand skulle ha utfört denna patriotiska gärning har inte haft någon avgörande betydelse. Historiemålningar med Betsy Ross i färd med att sy flaggan har, liksom många andra varianter på temat i ord och bild, varit ett återkommande inslag i amerikansk historiekultur (Crews 2008).

Mot denna bakgrund kan vi förmoda att de skodesigners och marknadsförare som arbetar på Nike, en av de ledande tillverkarna av idrottskläder, ansåg sig vara på säker mark när de lanserade Betsy Ross-skön. Så var inte fallet. Enligt uppgift protesterade bland andra Colin Kaepernick, som var en framgångsrik idrottsman i NFL innan han som ett led i kampen mot rasism 2016

knäböjde när nationalsången ljöd i högtalarna inför en match, varefter han sparkades från laget han spelade i. För Kaepernick är flaggan med de tretton stjärnorna en symbol för rasism och som sådan flitigt använd av högerextremister. Andra bestred denna uppfattning, men det hjälpte föga för Nikes del. Det var heller ingen tröst för skotillverkaren att flera undersökningar visade att flertalet amerikaner uppskattade nationaldagsfirandet och den amerikanska flaggan, oavsett om den visar tretton eller femtio stjärnor (Taylor 2019). Problemet var att några av Nikes viktiga kundgrupper – ungdomar och i all synnerhet yngre afroamerikaner – inte i första hand associerar USA:s tillblivelse 1776 med frihet och jämlikhet. För dem är landets tidiga historia befläckad av slaveriet – en historisk påminnelse om den rasism som alltjämt existerar, manifesterat i att svarta är särskilt utsatta för polisivåld och överrepresenterade i amerikanska fängelser. Att unga afroamerikaner därför med stor sannolikhet inte kunde tänka sig att köpa skor med Betsy Roos-flaggor resulterade i att de drogs tillbaka från Nikes varuutbud.

Att historien bokstavligen ses i svart och vitt framgår även om vi skiftar fokus från en vanligt förekommande tolkning bland afroamerikaner till hur revisionister i sydstaterna har närmat sig det förflutna. En ovilja att nyansera och komplettera historien har väglett de skribenter som i böcker och artiklar utgår från uppgiften om att minst 10 000 afroamerikaner kämpade för de konfedererade under inbördeskriget. Frågan om huruvida de svarta på de konfedererades sida utsattes för tvång är frånvarande, liksom det faktum att många av de som var i frontlinjen flydde för att söka skydd hos nordstatstrupper (Escott 2018: 44–50). Om revisionisterna hade inkluderat sådana aspekter skulle de försvåra deras underförstådda slutsats, nämligen att de vita i södern rimligen inte var rasister om de kämpade sida vid sida med svarta. En av författarna har till och med gått så långt som att hävda att det inte existerade någon rasism i södern, eftersom vita och svarta gick i strid på samma villkor, medan man i nordstatsarmén upprätthöll en segregationspolitik då afroamerikaner var hänvisade till ett fåtal regementen med vita officerare. De som förespråkar denna tolkning tar det moraliska historiebruket till sin hjälp. Att fenomenet med svarta soldater har tystnats ner i den hittillsvarande historieskrivningen påvisar att den representerar ett samband som få vill kännas vid, nämligen att slaveriet inte var en betydelsefull fråga till skillnad från politiskt oberoende från regeringen i Washington i sydstaterna under 1850-talet och 1860-talets första hälft. De vill genom att undvika slaveriets centrala betydelse under denna period dra en rak linje mellan de svarta konfedererade soldaterna, vars insatser de hyllar och hedrar, och den revisionistiska historieskrivning som de representerar. Jämställandet av det specifika utsnittet ur historien och dagens situation tas till intäkt för att rasism och diskriminering av afroamerikaner är okända eller sällan förekommande fenomen i sydstaterna av idag (Levine 2006: 189–195).

Exemplen ovan påvisar det politisk-pedagogiska historiebrukets grundformel, som träffande har beskrivits som att A är detsamma som B: ”Medan A är en brännande nutida stridsfråga, är B ett för politiska syften användbart historiskt jämförelseobjekt, ofta med starkt negativ valör” (Karlsson 2014a: 75).

”Goda” och ”dåliga” krig

Den amerikanske kultur- och litteraturhistorikern Paul Fussells *The Boys’ Crusade* handlar om unga amerikaners erfarenheter av andra världskriget. Att, som i Fussells boktitel, indirekt hänvisa till korstågeran (1096–1291) har varit vanligt förekommande i amerikansk historiekultur. Efter första världskrigets slut utmålade Woodrow Wilson de amerikanska soldater som kämpat på slagfälten i Europa som moderna korsriddare. Många av dem hade stupat, men deras offer hade inte varit förgäves. De fallna liksom de som återvänt hade visat resten av världen att USA var en exceptionell nation (Wilson 1919). Det låg även nära till hands att beskriva det följande världskriget som ett korståg. Titeln på Dwight D. Eisenhowers andravärldskrigsmemoarer från 1948 var *Crusade in Europe*. I en för övrigt huvudsakligen sakligt redovisande skildring avvek avslutningen. På bokens sista sidor slog han ett slag för fortsatt militär beredskap, moralisk integritet och fortsatt försvar av demokratiska värderingar i en värld där hoten från nazister och japaner hade avlösts av ”fanatiska kommunister” (Eisenhower 1948: 476–478).

Under de senaste årtiondena har hänvisningar till korstågen visat sig vara kontroversiella. Reaktionerna såväl på hemmaplan som i Mellanöstern på George W. Bushs uttalande i efterföljden av den elfte september 2001, då han gjorde gällande att kriget mot terrorismen var ett nytt korståg, påvisar att hänvisningar till korstågeran fortfarande kunde vara gångbar bland republikaner i USA. Däremot fann både demokrater och meningsmotståndare i Mellanöstern, om än av helt olika orsaker, att detta slags paralleller var missvisande och att de bidrog till att ytterligare skärpa redan existerande motsättningar (Maddox 2003: 398–411; Dower 2010: 290–294).

Ett av Fussells främsta syften med sin bok var att krossa myterna om ”det goda kriget” som utkämpades av ”den främsta generationen”, det vill säga de som vuxit upp under depressionen och som kom att präglas av andra världskriget. Samtidigt var han i högsta grad medveten om styrkan i föreställningarna om den goda och nödvändiga kamp som amerikaner utkämpat från sent 1930-tal till mitten av 1940-talet. Förutom att den inbjöd till en förvisso förenklad men just därför slagkraftig uppdelning mellan gott och ont, demokrater och diktaturer, hade andra världskriget slutat bra för amerikansk del. Fussell betonade skillnaden mellan hur å ena sidan andra världskriget och å andra sidan Koreakriget och, i än högre grad, Vietnamkriget har hanterats i efterhand. Kontrasten mellan ett oavslutat krig respektive ett nederlag och 1941–45 har varit

Bild 4. Monumentet på Arlingtonkyrkogården till minne av marinkåristernas insatser i USA:s krig. Källa: Wikimedia Commons.

högst påtaglig: "[R]efracted in narrative, the war in Europe can be shown to possess a vivid moral structure, gratifying to both the historian and the normal patriotic reader" (Fussell 2005: xi).

Därmed inte sagt att minnet av andra världskriget alltid har varit entydigt och enande. Till exempel orsakade det monument som tillägnades amerikanska marinkårssoldater, invigt 1954 på Arlingtonkyrkogården och modellerad efter Joe Rosenthals ikoniska fotografi med sex marinkårister som reser den amerikanska flaggan på Iwo Jima i februari 1945, en häftig debatt. Flera inflytelserika kritiker hade invändningar mot estetiken, då de menade att monumentet uppvisade alltför stora likheter med liknande konstverk i Nazityskland och det kommunistiska Sovjetunionen. Dessutom inbjöd det välbekanta motivet till parodiska och satiriska kommentarer till aktuella fenomen, inklusive de krig som amerikaner utkämpade efter 1945. De etniska skillnader som kom i dagen under Vietnamkriget hade kännetecknat även andra världskrigets USA, påpekade de som vände sig mot den dominerande bilden av den amerikanske soldaten som en "white GI". Visst hörde två av de som 1945 hade rest flaggan på Iwo Jima till USA:s etniska minoriteter, men deras historier återgavs alltför sällan. Kritikernas slutsats var att Iwo Jima-monumentet, sin väldiga storlek till trots, dolde mer än vad det visade (Marling & Wetenhall 1991: 195-207).

Även i andra avseenden har minnet av Stillahavskriget visat sig vara en källa till konflikt. Under de första årtiondena efter andra världskriget var det

vanligt förekommande att Hiroshima och Nagasaki lyftes ut ur historien. De blev exempel på atombombernas destruktiva potential och behandlades som "semimythic symbol[s] of atomic menace" (Boyer 1996: 145). I takt med att atombombsfällningarna allt oftare sattes in i sina historiska sammanhang och dessutom blev föremål för kontroverser kring vilket syftet med dem egentligen hade varit – förkorta kriget mot Japan eller sända en signal till makthavarna i Kreml – fick de en alltmer framträdande position i den amerikanska offentligheten. Kulmen nåddes 1994–95 i anslutning till att en kopia av Enola Gay, flygplanet som fällde atombomben över Hiroshima, ställdes ut på The Air and Space Museum i Washington D. C. Debatten blev hård. På ena sidan stod de som protesterade mot att bombplanet fick en framträdande plats i utställningen. Enola Gay hade inte bara möjliggjort förstörelsen av en japansk stad med tusentals döda som följd. Flygplanet var dessutom en symbol för atombombserans terrorbalans och hot om slutet på civilisationen. De som försvarade Enola Gays plats på museet betraktade det istället som en fredssymbol och ett uttryck för amerikanska framsteg på teknologins område. De diametralt skilda förhållningssätten till amerikansk historia känns igen från många andra exempel, men då striden om Enola Gay var en av de första och häftigaste har den angetts som begynnelsen på det amerikanska kulturkrig som alltjämt rasar med oförminskad kraft (Hogan 1996: 200–232).

Det förtjänar att påpekas än en gång att historien långtifrån alltid har stått i politikens centrum. Även i USA har icke-bruk av historia tidvis varit framgångsrika. Det går dock inte att komma ifrån att amerikansk historia och dagsaktuell politik ofta har förenats, ibland i skön harmoni, ibland som en ovälkomen påminnelse om att nutida problem kan ha djupa rottrådar. Och likaväl som att det förflutna kan bidra till att kasta nytt ljus över dagens situation, bidrar våra utgångspunkter i nuet till att påverka tolkningarna av historien. I tider av yttre hot har det funnits en förkärlek att betona att de amerikanska staterna och dess invånare är "united" – det "we" som konstitutionens "people" avser har förvisso haft olika historier men strävat mot en gemensam framtid. Som bland andra Carroll Smith-Rosenberg konstaterat har emellertid andra historiskt framvuxna fenomen av ett helt annat slag varit närvarande så länge som USA har existerat. Frukta för främmande makters anfall liksom behovet av att med våld exkludera "de andra" inom nationen går som en röd tråd från det sena 1700-talet och fram till våra dagar. En förändring över tid är, understryker hon, historien i sig. Det unga USA kunde mestadels bara uppvisa enighet i den officiella benämningen: "No common history, no governmental infrastructure, no shared culture bound them together. Certainly no shared culture welcomed social outcasts – African Americans, free and enslaved, the poor and geographically marginal" (Smith-Rosenberg 2010: x).

Drygt två århundraden därefter är premisserna radikalt annorlunda. En amerikansk kultur har visat sig vara så pass framgångsrik att den i vissa

avseenden är global. Med Donald Trump som president har emellertid attackerna mot politiska institutioner, maktfördelningsprincipen och ”etablissemangen” i Washington D. C. blivit allt vanligare, samtidigt som allt färre amerikaner är eniga om vilka lärdomar som kan utvinnas ur det förflutna. Under lång tid har tilltron till en amerikansk exceptionalism, att USA verkligen är den första nya nationen, kunnat överskugga och överbrygga många interna motsättningar. I en tid då förutsättningarna för att enskilda individer ska lyckas förverkliga den amerikanska drömmen och sträva uppåt i den sociala hierarkin är mindre än på länge, minskar även förutsättningarna för att upprätthålla en gemensam kultur. När sökarljuset i allt högre grad riktas mot skillnader och splittring såväl då som nu, blir det allt svårare att finna en gemensam väg framåt.

Litteratur

- Allison, Graham T., 1971. *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crises*. Boston: Little Brown and Company.
- Alvén, Fredrik & Ulf Zander, 2011. ”’Och deras skott långt fjärran eko väckt.’ Historiebruk och The Minute Man”, *Historielärarnas Förenings Årsskrift*, s. 85–101.
- Anderson, Terry L. & Peter J. Hill, 2004. *The Not So Wild, Wild West. Property Rights on the Frontier*. Redwood City, California: Stanford University Press.
- Bederman, Gail, 1996. *Manliness and Civilization. A Cultural History of Gender and Race in the United States, 1880–1917*. Chicago: Chicago University Press.
- Berlatsky, Noah, 2020. ”The 1619 Project and Trump’s insidious attempt to rewrite history”, MSN News, 2020-09-18, tillgänglig på <https://www.msn.com/en-gb/news/other/the-1619-project-and-trumps-insidious-attempt-to-rewrite-history/ar-BB199ILf>, hämtad 2020-09-20.
- Berlin, Ira, 2004. ”American Slavery in History and Memory and the Search for Social Justice”, *The Journal of American History* 106, s. 1251–1268.
- Black, Jeremy, 2005. *Using History*. London m.fl.: Bloomsbury Academic.
- Blight, David W., 2018. *Frederick Douglass: Prophet of Freedom*. New York: Simon & Schuster.
- Bodnar, John, 1992. *Remaking America. Public Memory, Commemoration, and Patriotism in the Twentieth Century*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Bond, Jared Jefferson, 2007. *Competing Visions of America: The Fourth of July during the Civil War*, opublicerad Master of Arts-uppsats. Blackburg, Virginia: Virginia Polytechnic Institute and State University, tillgänglig på <https://vtechworks.lib.vt.edu/bitstream/handle/10919/33496/BondThesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, hämtad 2016-08-19.
- Boyer, Paul, 1996. ”Exotic Resonances: Hiroshima in American Memory”, s. 143–167, i Michael J. Hogan (ed.), *Hiroshima in History and Memory*. New York: Cambridge University Press.
- Burke, Flannery, 2017. *A Land Apart: The Southwest and the Nation in the Twentieth Century*. Tucson: University of Arizona Press.

- Bushman, Claudia L., 1992. *America Discover Columbus. How an Italian Explorer Became an American Hero*. Hanover, New England & London: University Press of New England.
- Carrigan, William D., 2004. *The Making of a Lynching Culture. Violence and Vigilantism in Central Texas, 1836–1916*. Urbana, Illinois: Illinois University Press.
- Carter, Dan T., 1996, "Reflections of a Reconstructed White Southerner", s. 33–50, i Paul A. Cimbala & Robert F. Himmelsberg (eds.), *Historians and Race. Autobiography and the Writing of History*. Bloomington & Indianapolis, Indiana: Indiana University Press.
- Crews, Ed, 2008. "The Truth About Betsy Ross. Popular Lore Says She Made First Flag, but Evidence for the Tale Is Scarce", *Colonial Williamsburg*, tillgänglig på <http://www.history.org/foundation/journal/summer08/betsy.cfm>, hämtad 2020-09-22.
- Deschamps, Bénédicte, 2001. "Italian Americans and Columbus Day: A Quest for Consensus between National and Group Identities 1840–1910", s. 124–139, i Jürgen Heideking, Geneviève Fabre & Kai Dresbach (eds.), *Celebrating Ethnicity and Nation. American Festive Culture from the Revolution to the Early 20th Century*. New York & Oxford: Berghahn Books.
- Dobbs, Michael, 2008. *One Minute to Midnight: Kennedy, Khrushchev, and Castro on the Brink of Nuclear War*. New York: Knopf Doubleday Publishing Group.
- Douglass, Frederick, 1852. "What to the Slave Is the Fourth of July?", tillgängligt på https://liberalarts.utexas.edu/coretexts/_files/resources/texts/c/1852%20Douglass%20July%204.pdf, hämtad 2020-09-17.
- Dower, John W., 2010. *Cultures of War. Pearl Harbor, Hiroshima, 9–11, Iraq*. New York & London: The New Press.
- Escott, Paul, 2018. *Rethinking the Civil War Era. Directions for Research*. Lexington, Kentucky: Kentucky University Press.
- Eyerman, Ron, 2008. *Cultural Trauma. Slavery and the Formation of African American Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Farrell, Daniel, 2019. "History without a Capital H: Violence, Commodification, and the Perpetuation of the Postmodern Condition in *Django Unchained*", s. 31–51, i Bryan M. Jack (ed.), *Southern History on Screen. Race and Rights, 1976–2016*. Lexington, Kentucky: Kentucky University Press.
- Finnie, Gordon E., 1969. "The Antislavery Movement in the Upper South Before 1840", *The Journal of Southern History* 35(3), s. 319–342.
- Foner, Nancy, 2019. "The uses and abuses of history: understanding contemporary U.S. immigration", *Journal of Ethnic and Migration Studies* 45(1), s. 4–20.
- Fredrickson, George M., 1968. *The Inner Civil War. Northern Intellectuals and the Crises of the Union*. New York & Evanston: Harper Torchbooks.
- Fussell, Paul, 2005 [2003]. *The Boy's Crusade. American G.I.s in Europe: Chaos and Fear in World War Two*. London: Phoenix.
- Gardella, Peter, 2014. *American Civil Religion. What Americans Hold Sacred*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Gjerde, Jon, 1997. *The Minds of the West. The Ethnocultural Evolution in the Rural Middle West, 1830–1917*. Chapel Hill & London: The University of North Carolina Press.
- Hammar, Isak, 2015. "Det ständiga fallet. Romarikets fall som politisk resurs i samtiden", *Statsvetenskaplig tidskrift* 117(3), s. 451–468.
- Hedling, Erik, 1999. "Independence Day: Popularitet, politik och 'High Concept'", s. 12–47, i Lars Gustaf Andersson & Erik Hedling, *Filmanalys. En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

- Hilfrich, Fabian, 2001. "Creating and Instrumentalizing Nationalism: The Celebration of National Reunion in the Peace Jubilees of 1898", s. 228–256, i Jürgen Heideking, Geneviève Fabre & Kai Dresbach (eds.), *Celebrating Ethnicity and Nation. American Festive Culture from the Revolution to the Early 20th Century*. New York & Oxford: Berghahn Books.
- Hogan, Michael J., 1996. "The Enola Gay Controversy: History, Memory, and the Politics of Representation", s. 200–232, i Michael J. Hogan (ed.), *Hiroshima in History and Memory*. New York: Cambridge University Press.
- Honour, Hugh, 1975. *The New Golden Land. European Images of America from the Discoveries to the Present Time*. New York: Pantheon Books.
- Jackson, Erika K., 2019. *Scandinavians in Chicago. The Origins of White Privilege in Modern America*. Urbana, Chicago & Springfield: University of Illinois Press.
- Joseph, Timothy, 2020. "This is how ancient Rome's republic died – a classicist sees troubling parallels at Trump's impeachment trial", *The Conversation*, 2020-02-05, tillgänglig på <https://theconversation.com/this-is-how-ancient-romes-republic-died-a-classicist-sees-troubling-parallels-at-trumps-impeachment-trial-131121>, hämtad 2020-09-20.
- Karlsson, Klas-Göran, 2010. *Europeiska möten med historien. Historiekulturella perspektiv på andra världskriget, förintelsen och den kommunistiska terrorn*. Stockholm: Atlantis.
- Karlsson, Klas-Göran, 2014a. "Historia, historiedidaktik och historiekultur – teori och perspektiv", s. 13–89, i Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander (red.), *Historien är närvarande. Historiedidaktik som teori och tillämpning*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, Klas-Göran, 2014b. "Vad lär historia? Historisk lärdom i teori och Ukrainakrisens praktik", *Statsvetenskaplig tidskrift* 116(4), s. 481–500.
- Kyle, Ethan J. & Blain Roberts, 2018. "When the Fourth of July Was a Black Holiday", *The Atlantic*, 2018-07-03, tillgänglig på <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2018/07/fourth-of-july-black-holiday/564320/>, hämtad 2020-05-19.
- Lepore, Jill, 2018. *These Truths. A History of the United States*. New York & London: W. W. Norton & Company.
- Levine, Bruce, 2006. "In Search of a Useable Past: Neo-Confederates and Black Confederates", s. 187–211, i James Oliver Horton & Lois E. Horton (eds.), *Slavery and Public History. The Tough Stuff of American Memory*. New York & London: The Free Press.
- MacMillan, Margaret, 2009. *The Uses and Abuses of History*. London: Profile Books.
- MacMillan, Margaret, 2020. "Which Past Is Prologue? Heeding the Right Warnings from History", *Foreign Affairs*, September/October.
- Maddex, James P., 1977. "Pollard's Lost Cause Regained: A Mask of Southern Accommodation", *The Journal of Southern History* 40, s. 596–612.
- Maddox, Graham, 2003. "The 'Crusade' Against Evil: Bush's Fundamentalism", *Australian Journal of Politics and History* 49(3), s. 398–411.
- Marling, Karal Ann & John Wetenhall, 1991. *Iwo Jima. Monuments, Memories, and the American Hero*. Cambridge, Massachusetts & London, England: Harvard University Press.
- Mitchell, Lee Clark, 2002 [1991]. "Henry Nash Smith's Myth of the West", s. 247–275, i Richard W. Etulain (ed.), *Writing Western History. Essays on Major Western Historians*. Reno, Nevada: University of Nevada Press.

- Mjöberg, Jöran, 2003. *Amerikansk gryning. Politik och kultur i Nordamerika från 1500-talet till Lincoln*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Nash, Garry, 1981 [1979]. "The Forgotten Experience. Indians, Blacks, and the American Revolution", s. 27–46, i William M. Fowler, Jr & Wallace Coyle (eds.), *The American Revolution. Changing Perspectives*. Boston, Massachusetts: Northeastern University Press.
- Nash, Gerald D., 1993 [1991]. *Creating the West. Historical Interpretations 1890–1990*. Albuquerque, New Mexico: University of New Mexico Press.
- Nolan, Alan T., 2010 [2000]. "The Anatomy of the Myth", s. 11–34, i Gary W. Gallagher & Alan T. Nolan (eds.), *The Myth of the Lost Cause and Civil War History*. Bloomington, Indiana: Indiana University Press.
- Oliver, Kendrick, 2006. *The My Lai massacre in American history and memory*, Manchester: Manchester University Press.
- Prorokova, Tatiana, 2019. "Intergenerational Struggle and Racial Progress in *The Help* and *The Butler*", s. 199–209, i Bryan M. Jack (ed.), *Southern History on Screen. Race and Rights, 1976–2016*. Lexington, Kentucky: Kentucky University Press.
- Rystad, Göran, 1982. *Prisoners of the Past? The Munich Syndrome and Makers of American Foreign Policy in the Cold War Era*. Lund: CWK Gleerup.
- Sarris, Jonathan Dean, 2006. *A Separate Civil War. Communities and Conflict in the Mountain South*. Charlottesville & London: University of Virginia Press.
- Savage, Kirk, 1997. *Standing Soldiers, Kneeling Slaves. Race, War, and Monument in Nineteenth-Century America*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Schenck, Andrew, 2018. "Give Me Liberty or Give Me Death! Or At Least a Way to Cope?: Examining Different Perspectives in 18th Century Literature about Slavery", *Studies in British and American Language and Literature* 128, s. 129–144.
- Simpson, Tood, 2019. "Roots Reimagined", s. 119–136, i Bryan M. Jack (ed.), *Southern History on Screen. Race and Rights, 1976–2016*. Lexington, Kentucky: Kentucky University Press.
- Slotkin, Richard, 1998. *Gunfighter Nation. The Myth of the Frontier in Twentieth-Century America*. Norman, Oklahoma: Oklahoma University Press.
- Smith, Henry Nash, 1950. *Virgin Land. The American West as Symbol and Myth*. New York: Vintage Books.
- Smith, Sherry L., 2012. *Hippies, Indians, and the Fight for Red Power*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Smith-Rosenberg, Carroll, 2010. *This Violent Empire. The Birth of an American National Identity*. Chapel Hill, North Carolina: The University of North Carolina Press.
- Snyder, Timothy, 2016. *Den svarta jorden. Förintelsen som historia och varning*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Snyder, Timothy, 2020. "Fascistisk manual. Donald Trump anpassar propagandagreppen efter tydlig modell", *Dagens Nyheter*, 2020-08-07.
- Swanson, Drew, 2019. "In Living Color: Early 'Impressions' of Slavery and the Limits of Living History", *The American Historical Review* 124(5), s. 1732–1748.
- Taylor, Charles, 2019. "Why Nike's Pulling The Flag Shoe Is A Blunder", *Forbes*, 2019-07-02, tillgänglig på <https://www.forbes.com/sites/charlesrtaylor/2019/07/02/why-nikes-pulling-the-flag-shoe-is-a-blunder/#5faeboa611ed>, hämtad 2020-08-02.
- Tolentino, Jia, 2019. "We come from old Virginia", s. 236–281, i Jia Tolentino, *Falsk spegel. Reflektioner om självbedrägeri i en modern tid*. Stockholm: Natur & Kultur.

- de Toqueville, Alexis, 1997a [1835]. *Om demokratin i Amerika. Bok 1*. Stockholm: Atlantis.
- de Toqueville, Alexis, 1997b [1840]. *Om demokratin i Amerika. Bok 2*. Stockholm: Atlantis.
- Wala, Michael, 2001. "From Celebrating Victory to Celebrating the Nation: The War of 1812 and American National Identity", s. 74–90, i Jürgen Heideking, Geneviève Fabre & Kai Dresbach (eds.), *Celebrating Ethnicity and Nation. American Festive Culture from the Revolution to the Early 20th Century*. New York & Oxford: Berghahn Books.
- Waxman, Olivia, 2020. "Trump's Threat to Pull Funding From Schools Over How They Teach Slavery Is Part of a Long History of Politicizing American History Class", *Time Magazine*, 2020-09-16, tillgänglig på <https://time.com/5889051/history-curriculum-politics/>, hämtad 2020-09-18.
- Weber, Cynthia, 2005 [2001]. *International Relations Theory. A Critical Introduction*. London & New York: Routledge.
- Wilson, Woodrow, 1919. "The Pueblo Speech" (25 september 1919), tillgänglig på <https://voicesofdemocracy.umd.edu/wilson-the-pueblo-speech-speech-text/>, hämtad 2020-10-08.
- Wood, Gordon S., 2008. *The Purpose of the Past. Reflections on the Uses of History*. New York: The Penguin Press.
- Wrobel, David M., 1993. *The End of American Exceptionalism. Frontier Anxiety from the Old West to the New Deal*. Lawrence, Kansas: University Press of Kansas.
- X, Malcolm, 1964. "The Ballot or the Bullett" (speech in Cleveland, Ohio April 3, 1964), tillgängligt på http://www.edchange.org/multicultural/speeches/malcolm_x_ballot.html, hämtad 2020-09-20.
- Zander, Ulf, 2006. *Clio på bio. Om amerikansk film, historia och identitet*. Lund: Historiska Media.
- Zander, Ulf, 2014. "Historiekulturella manifestationer – historia i ord, bilder och musik", s. 91–175, i Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander (red.), *Historien är närvarande. Historiedidaktik som teori och tillämpning*. Lund: Studentlitteratur.
- Zander, Ulf, 2017. "Minnen av ett inbördeskrig. Jubileer och monument i Gettysburg 1863–2017", *Statsvetenskaplig tidskrift* 119(4), s. 715–743.
- Zander, Ulf, 2018, "Lee, Charlottesvile och statystriderna i Södern. Försoning, fortsatt förslavande eller främlingsfientlighet?", *Historielärarnas Förenings Årsskrift*, s. 38–50.
- Zander, Ulf, 2020a. "Historiens mångfald – reflexioner kring nutida historiebbruk", *Finsk tidskrift* 144(1), s. 9–18.
- Zander, Ulf, 2020b. "USA lämnar sitt ledarskap", s. 356–362, i Sverker Oredsson & Olle Schmidt (red.), *Europa. 75 år av ständig förändring*. Stockholm: Ekerlids.
- Zander, Ulf, 2020c. "'Remember the Alamo!' Slaget, platsen, filmerna", s. 157–180, i Elisabet Björklund, Tommy Gustafsson & Ulf Zander (red.), *Historiska fiktioner – en antologi om film, tv och historia*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Zorthian, Julia, 2017. "President Trump Says It's 'Sad' to See U.S. Culture 'Ripped Apart' by Removing Confederate Statues", *Time Magazine*, 2017-07-17, tillgänglig på <https://time.com/4904510/donald-trump-twitter-confederate-statues/>, hämtad 2020-10-05.
- Åsard, Erik, 2010. *Den sårbara supermakten. USA:s väg från John F Kennedy till Barack Obama*. Lund: Historiska Media.